Babaların Babası Erkin Koray

CİHAN SAYGIN

"Eğer benim yaptığım müziği herkes, yani 70 milyon Türkiye dinliyorsa ya bende bir yanlışlık vardır ya da memlekette ... " (Koray, Erkin: Mezarlık Gülleri, 2006)

Erkin Koray'ın bu sözü, onun müziğe ve hayata bakışını anlatan en çarpıcı ifadelerdendir. Çünkü Erkin Koray hiçbir zaman herkesin sevdiği, herkesin kolayca anladığı ve herkesin kabul ettiği müziği yapmak istemedi. Tam tersine, hayatı boyunca alışılmışın dışına çıktı; denenmemişi denedi, toplumun hazır olmadığı görüntüleri ve sesleri Türkiye'ye taşıdı.

Bugün onu yalnızca *"Türk rock müziğinin babası"* olarak tanımlamak eksik kalır. Erkin Koray, Türkiye'de rock müziğin *"ilkleri"*nin ve dönüşümünün başlıca aktörlerindendi.

Uzun saçlı erkeklerin henüz sokakta tepki gördüğü, elektro gitarın Türkiye'de neredeyse bilinmediği, rock'n'roll'un yeni yeni duyulmaya başladığı bir dönemde sahneye çıktı. Sonrasında psychedelic rock, hard rock ve Anadolu rock gibi farklı yönelimleri Türkiye'de görünür hâle getirdi. Geleneksel Türk müziğinin seslerini Batı rock müziğinin elektrikli gitar ve hatta elektro *bağlama*yla buluşturdu.

Ve bütün bunları yaparken kendi doğrularından hiçbir zaman vazgeçmedi.

Erkin Koray kimdi?

Erkin Koray, 24 Haziran 1941'de İstanbul'da doğdu. Babası, Selanik göçmeni Enver Koray, annesi ise İstanbul Belediye Konservatuvarında piyano öğretmenliği yapan bir piyano sanatçısıydı. Kardeşi Korkut Koray ile birlikte müzikle iç içe bir evde büyüdü.

Annesi ona henüz beş yaşındayken piyano öğretmeye başladı. Koray çok iyi piyano çalıyordu ancak gönlü gitardaydı. Dokuz yaşında konservatuvar sınavına götürüldüğünde tek bir nota bile çalmaması, onun daha o yaşlarda kendi yolunu seçtiğini gösteren sembolik bir anekdottur.

Eğitimini Alman Lisesinde aldı. Henüz 15 yaşındayken burada bir müzik grubu kurdu. Başlangıçta *"Alman Lisesi Orkestrası"* adıyla faaliyet gösteren topluluk, daha sonra *"Erkin Koray ve Ritmcileri"* adını aldı.

29 Aralık 1957'de Galatasaray Lisesinde bu adla sahneye çıktılar. O yıllarda Türkiye'de henüz çok yeni olan rock'n'roll repertuvarından Elvis Presley, Chuck Berry ve Fats Domino gibi sanatçıların parçalarını İngilizce seslendirdiler ve büyük ilgi gördüler.

1959'da kendi elektro gitarını yapması, onun yalnızca bir icracı değil, aynı zamanda müzikal teknolojiyi araştıran ve geliştiren bir müzisyen olduğunun erken göstergesiydi. Gitarına amplifikatör ve mikrofon sistemi kurdu. Daha sonra Amerikalı bir müzisyen kendisine bir elektro gitar hediye etti.

Atom mühendisi olmak isteyen bir rockçı

İlginçtir ki genç Erkin Koray başlangıçta atom mühendisi olmayı düşünüyordu ancak müzik ağır bastı. Koray'ın anlatımlarında rock müziğin onun karakteriyle örtüştüğü görülür. İsyan, özgürlük, araştırma, yenilik ve kalıpların dışına çıkma hem kişiliğinde hem de müziğinde birbirini tamamlayan unsurlar hâline geldi. Çok düşünen yapısı ve bir kelime üzerinde takılıp parça mükemmel olmadan tamamlamayan titizliği, müziğe profesyonel bakışını gösterir.

Türkiye'de rock müziğin ilkleri

Erkin Koray'ın hikâyesini anlamanın en iyi yolu, onun yaptığı *"ilkler"*e bakmaktır.

İlk genç rock'n'roll kuşağının öncülerinden biri 1950'lerin sonunda Türkiye'de rock'n'roll henüz tanınıyordu. Rock'n'roll ile başlayan müzikal yolculuğu kısa sürede başka yönlere ilerledi. 1962'de, henüz 21 yaşındayken ilk 45'liğini kaydetti: *"Bir Eylül Akşamı / It's So Long"*. Bu kayıt, Türkiye'de rock müziğin tarihine geçen ilk örneklerdendir. Ancak Erkin Koray bu plağın yayımlandığını askerlik öncesinde göremedi. 1963–1965 yılları arasında Ankara Hava Kuvvetleri Caz Orkestrası'nda askerlik görevini solist ve gitarist olarak yaptı. Bu dönem, kendisini müzikal açıdan geliştirdiği önemli bir süreç oldu. İlk plağı ise 1966'da askerlik ve Almanya deneyiminin ardından piyasaya çıktı. Askerlikten sonra Almanya'ya giden Koray, Hamburg'daki ünlü Star-Club çevresinde sahne aldı. Burası, dönemin uluslararası gençlik ve rock kültürünün önemli merkezlerindendi. Beatles gibi grupların da sahne aldığı bu ortam, Koray için adeta ikinci bir müzik okulu oldu.

Elektro gitarı Türkiye'nin müzik dünyasına taşımak Türkiye'ye döndüğünde artık yalnızca rock'n'roll çalan genç bir gitarist değildi. Daha deneysel, daha sert ve daha özgür bir müzik anlayışı geliştirmişti. Koray'ın en önemli özelliklerinden biri, elektro gitarı yalnızca Batı müziğinin bir çalgısı olarak görmemesiydi. Onu Türk müziğinin ses dünyasına uyarlamaya çalıştı, standart gitarın olanaklarıyla yetinmeyip farklı ses aralıklarını araştırdı. Türk müziğindeki koma ve çeyrek sesleri elektrikli müziğin dünyasına taşıyacak çözümler üzerinde çalıştı.

Uzun saç: Türkiye'de müziğin dışındaki *"ilk"*lerden biri Erkin Koray'ın Türkiye'ye dönüşü yalnızca müzikal değildi; saçları uzundu. Bugün sıradan görünen uzun saç, 1960'ların Türkiye'sinde erkekler açısından son derece sıra dışıydı. Koray bu görünümüyle sokakta ciddi tepki gördü; hakaretlere, saldırılara ve fiziksel müdahalelere maruz kaldığını anlattı. Üstelik bununla da yetinmedi, yüksek topuklu ayakkabılar giydi. Uzun saç ve yüksek topuk, onun için yalnızca bir kıyafet tercihi değildi. Dönemin dünyasında özgürlük, barış ve toplumsal kalıplara itirazın sembolüydü. Erkin Koray, müziği kadar görüntüsüyle de *"Kıyafete değil, insana bak."* diyordu. Barış Manço'nun yıllar sonra söylediği şu söz bu dönemi özetler: *"Uzun saçın cefasını Erkin, sefasını ben sürdüm."*

Rock konserlerinden rock bar kültürüne 1950'lerin sonundan itibaren verdiği rock'n'roll konserleriyle başlayan yolculuk, sonraki yıllarda bar, kulüp ve gazino sahnelerinde rock müziğin daha görünür hâle gelmesine katkı sağladı. Böylece rock, yalnızca dinlenen bir Batı müziği olmaktan çıkıp Türkiye'nin canlı müzik kültürünün de bir parçası oldu. Bu sahne kültürü, Erkin Koray'ın özgür ve aykırı karakterinin de bir yansımasıydı.

Anadolu rock: Gelenek ile elektriğin buluşması

Erkin Koray'ın Türkiye'deki öncülüğünün en önemli boyutlarından biri, Batı kökenli elektro gitar ile Türk mü-